

РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ ГЕРМАНСЬКИХ І РОМАНСЬКИХ МОВ

УДК 811.11

БУЯЛЬСЬКА Т. І.

(Житомирський державний університет імені Івана Франка)

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИСЛОВЛЕНЬ З ІНТЕНЦІОНАЛЬНИМ ЗНАЧЕННЯМ ПІДТРИМКИ В МІЖСУБ'ЄКТНІЙ ІНТЕРАКЦІЇ

У статті представлено актомовленнєві особливості висловлень з інтенціональним значенням підтримки. Здійснено опис типів ілокуцій, властивих актомовленнєвій реалізації висловлень підтримки. Автор типологізує мовленнєві акти, які репрезентують досліджувані висловлення, відповідно до домінуючої ілокутивної мети з урахуванням властивих їм комунікативних категорій емотивності, оцінності, фатичності, етикетизованості та інформативності.

Ключові слова: інтенціональне значення, мовленнєвий акт, ілокутивний акт, ілокутивна сила.

Буяльская Т. И. Коммуникативно-прагматические особенности высказываний с интенциональным значением поддержки в межсубъектной интеракции. В статье представлены речевые особенности высказываний с интенциональным значением поддержки. Произведено описание типов иллокуций, свойственных речевой реализации высказываний поддержки. Автор типологизирует речевые акты, представляющие исследуемые высказывания, согласно доминирующей иллокутивной цели, принимая во внимание свойственные им коммуникативные категории эмотивности, оценочности, фатичности, этикетности и информативности.

Ключевые слова: интенциональное значение, речевой акт, иллокутивный акт, иллокутивная сила.

Buialska T. I. Communicative and Pragmatic Peculiarities of the Utterances with the Intentional Meaning of Support in Interpersonal Communication. The article reveals the peculiarities of the speech acts with the intentional meaning of support. The types of illocutions typical of the speech acts under investigation are described. The author of the article classifies the speech acts according to the dominant illocutionary aim, taking into consideration featuring emotive, assessing, phatic, ethic and informative communicative categories. The speech act of communicative support is defined as primarily indirect simple or complex multiillocutionary speech act featuring the peculiarities of macro-speech act with the general illocutionary aim to give a communicant moral support by performing influence on his psychologic and emotional state or behavior. It is proved that supportive expressions may be of initiative and reactive character. The article identifies the illocutionary force of the investigated utterances pointing at individual conditions of their speech realization. It is proved that the general illocutionary force of the supportive expressions is formed by the unity of informing the receiver, expressing personal attitudes and general acceptance of the recipient, performing influence on their emotional state or behaviour. The differentiating factor in the identification of the illocutionary type is the speaker's intention during the communicative interaction. Thus the author argues for the multiillocutionary nature of the speech acts of communicative support caused by two ways of junction of the speech act types' peculiarities: the syncretic unity of subordinate and dominant illocutions within a single speech act in particular context and the generalized type of the intentional communicative unit which integrates the peculiarities of different illocutionary types of speech acts.

Key words: intentional meaning, speech act, illocutionary act, illocutionary force.

Антропоцентрична парадигма сучасної лінгвістики залучає до кола наукових розвідок питання інтенціонального значення висловлень мовця у міжособистісній комунікативній взаємодії. Комунікативній інтенції надано основоположного значення у визначенні ілокутивного акту як мінімальної одиниці мовленнєвого спілкування. Тому актуальним залишається дослідження мовленнєвого вираження комунікативного наміру комунікантів. *Мета розвідки* полягає у встановленні актомовленнєвих особливостей висловлень з інтенціональним значенням підтримки. Досягнення визначеної мети передбачає виконання низки завдань: встановити ілокутивну мету мовленнєвих актів, які актуалізують висловлення підтримки; описати типи ілокуцій, властивих актомовленнєвій реалізації досліджуваних висловлень; визначити види мовленнєвих дій, репрезентуючих висловлення підтримки, за комунікативною категорією.

Іntenціональний аспект висловлень, використаних для здійснення мовленнєвого акту (далі МА), відображений у понятті ілокутивної мети – компоненту ілокутивної сили [Серль 1986, с. 152]. Ілокутивна мета МА підтримки інтегрується з ілокутивних цілей репрезентуючих його мовленнєвих дій схвалення, захисту, підбадьорення, втішання, заохочення, співчуття та полягає в узагальненому прагненні мовця надати моральну допомогу комуніканту шляхом впливу на його психоемотивний стан чи поведінку або їх корекцію. Перлокутивний ефект їх реалізації в комунікативному процесі позначений

позитивними змінами, відображеними у збалансуванні або підтримці психоемоційного стану об'єкта підтримки та корекції його поведінки. Висловлення підтримки підтверджують аргументи критики Дж. Серля щодо Остинівської класифікації змісту ілокуцій за перформативною властивістю дієслів [Остин 1986; Серль 1986]. Перформативні висловлення типу *I support you* зустрічаються вкрай рідко, а непрямі мовленнєві акти згоди з імпліцитним значенням підтримки у висловленні *I agree with you* та окремі етикетизовані форми прояву підтримки з перформативними конструкціями співчуття (*I sympathize with you*) та привітання (*I congratulate you*) можна співвіднести з бехабітивами – МА, пов'язаними з соціальними взаємовідносинами, які відображають реакцію мовця на поведінку людей та яким притаманне експліцитне вираження цього ставлення [Остин 1986, с. 126]. Неперформативні та неетикетизовані форми підтримки з ілокутивною силою підбадьорення, захисту, втішання, схвалення, згоди та співчуття, викликані інтенціональними значеннями, не знаходять свого відображення у запропонованій класифікації.

Узагальнена ілокутивна сила висловлень підтримки сформована сукупністю інформування партнера по комунікації, вираженні власних оцінок та прихильного ставлення до реципієнта підтримки, здійсненні впливу на його психоемоційний стан чи поведінку. Диференціюючим фактором у встановленні типу ілокуції слугує саме намір мовця під час мовленнєвої дії. Тобто, досліджувані висловлення реалізуються в різнотипових ілокутивних актах залежно від конкретної ситуації спілкування через призму поліінтенціонального змісту комунікативної підтримки.

Варто наголосити, що висловлення підтримки як окремого виду мовленнєвих актів, не згадані у жодній з існуючих актомовленнєвих класифікацій, що викликане, на наш погляд, інтегруючою поліінтенціональною сутністю мовленнєвих актів підтримки. Натомість знаходимо лише окремі форми прояву досліджуваного явища: комплімент у експресивах О. М. Вольф [Вольф 1985, с. 166], привітання у бехабітивах Дж. Остіна [Остин 1986, с. 119], співчуття та привітання у експресивах Н. Р. Норіка [Norrick 1978, с. 179] і соціативах Н. А. Трофимової [Трофимова 2008, с. 22] та ін.

Так, репрезентатив як ілокутивний акт повідомлення інформації, що стосується продуцента або реципієнта підтримки, є типовим втіленням мікроінтенцій схвалення, згоди, втішання, співчуття, підбадьорення та захисту. Ілокутивні сили директивів (в умовах спонування або заохочення реципієнта підтримки до дій) та комісивів (в актах обнадіювання) є характерними для реалізації мікроінтенції підбадьорення. Контактиви та соціативи виявляються домінантними ілокутивними силами мовленнєвих актів співчуття та втішання, за умов реалізації відповідних мікроінтенцій у етикетних, соціально-маркованих або таких, що вимагають кооперативної взаємодії, ситуаціях. Наведемо ілюстрації втілення мікроінтенцій у висловленнях підтримки з різною ілокутивною силою:

Chris (1): I'm gonna have to think about it. I've never really seen myself in the business world.

Chloe (2): So, what do you see for yourself, you know, in the future?

Chris (3): I don't know, really. I mean, I'm sure it's a great opportunity.

Chloe (4): I think it is. ("Match Point" 2005; 00:17:49-00:18:12)

Кріс сумнівається в отриманій пропозиції щодо роботи у бізнес-структурі батька Хлої (1). Для того щоб підтримати Кріса та додати рішучості прийняти пропозицію Хлої, за допомогою репрезентатива (4) *I think it is*, висловлює згоду з твердженням Кріса (3) про те, що для нього відкриваються великі можливості. Далі Хлої з метою додати рішучості Крісу повідомляє про схвальну думку колективу про нього (5) та висловлює комплімент його здібностям (6). Таким чином, у прикладі, описаному нижче, мікроінтенція схвалення у вигляді похвали та компліменту актуалізована МА з ілокутивною силою репрезентативу:

Chloe: Everybody likes you at work (5). Papa says he's heard great things. You're a very clever boy (6). ("Match Point" 2005; 00:26:10-00:26:20)

Репрезентатив є характерною ілокутивною силою мовленнєвих актів, актуалізуючих реалізацію мікроінтенції захисту:

Woman: Charles was vile. He insisted on cracking jokes all the time when I was ill.

Man: He was just trying to cheer you. ("Four Weddings and a Funeral", 1997; 00:47:00)

У відповідь на висловлений жінкою докір Чарльзу, співбесідник, за допомогою МА з ілокуцією інформування, констатує причину поведінки Чарльза, вбачаючи у ній позитивні мотиви. Присутній під час розмови Чарльз відчуває незручність через критику на його адресу, тому висловлення чоловіка *He was just trying to cheer you*, представлене репрезентативом, є актом опосередкованої підтримки Чарльзу.

В іншому прикладі мікроінтенція *співчуття* актуалізована МА з ілокутивною силою соціативу:

Man: And you are Miss...

Marnie: Missus...Minervini. Well, actually, I don't know if it's still missus because my husband died and I...

Man: I'm sorry. ("The Meddler", 2015; 00:43:20-00:43:25)

Під час знайомства з чоловіком Марні виявляється розгубленою з-приводу того, як слід до неї звертатися з огляду на те, що тепер вона вдова. Співбесідник у відповідь на повідомлену причину її розгубленості висловлює співчуття, оскільки цього вимагають правила етикетної поведінки.

Annie (1): I love you, Sam.

Sam (2): Are you listening to me? I love you too (gives a kiss on her cheek). Now get out there and... get them...philanthropic give.

Annie (3): That was an uplifting lunch hour (smiles)<...>.

Sam: (4) <...> You don't have to keep it up all the time. ("Happythankyoumoreplease", 2010; 00:48:20-00:48:47)

Після душевної дружньої розмови про невдалі стосунки з чоловіками Ені дякує Сему за моральну допомогу, зізнаючись у товариській любові (1) та відчуває полегшення (3). Сем демонструє підтримку (2) директивом *Now get out there and... get them...philanthropic give* ("Забирайся звідси та даруй людям добро"), *нідбадьорюючи* подругу за допомогою іронії та спонукаючи до позитивних емоцій. У завершенні діалогу Сем *втішає* подругу за допомогою репрезентативу (4) *You don't have to keep it up all the time*, висловлюючи думку, що бути завжди стриманою не є обов'язковим.

Володіння ознаками, характерними для різних ілокутивних класів, дає підстави для співвіднесення МА підтримки до категорії так званих "змішаних" [Боднарук 2015, с. 64]. Однак не тільки інтенціональна залежність висловлень підтримки спричиняє їх актомовленнєву неоднорідність. Слушним видається зауваження Н. І. Формановської, що будь-який тип МА може бути експресивним [Формановская 2005, с. 112]. Експресив як єдність емоційних та оцінних властивостей висловлення виявляється супровідною факультативною ілокуцією МА підтримки з різним інтенціонально-залежним значенням. Поряд з ситуативним контекстом ідентифікацію емоційно-оцінного компоненту уможлиблюють просодичні величини (акцентуація та інтонаційне оформлення висловлення).

Присутність ілокутивної сили експресиву в МА підтримки забезпечена вираженням продуцентом підтримки: власного емоційного стану в актах підтримки зі значенням співчуття (*Oh, my God!; I'm (so) sorry; oh, man; Yeah, me too* etc.); негативної оцінки зовнішнього фактору, провокуючого пригнічений психоемотивний стан адресата або експлікація реактивної раціональної оцінки, нівелюючої його, в актах підтримки з пропозиційним значенням втішання (*It's OK; Don't worry; Never mind* etc.); емоційної або раціональної оцінки дій, поведінки, психоемотивного стану реципієнта підтримки в актах підтримки з пропозиційним змістом згоди (*Yeah, for sure! I agree; you're absolutely right* etc.) та захисту (*It's not your fault! You never wanted to lie* etc.); вираженням мовцем схвальної оцінки реалій, які стосуються реципієнта підтримки, та власних позитивних емоцій в МА підтримки зі значенням підбадьорення (*Come on! Keep up! You'll be great! It's going to be amazing!* etc.) та схвалення (*Wow! I am so proud of you! You are one of the greats!* etc.).

Загальна ілокутивна мета мовленнєвих актів підтримки (надати моральну допомогу комуніканту шляхом впливу на його психоемотивний стан чи поведінку) сформована єдністю ілокутивних цілей, кожна з яких виявляється першочерговою у співвіднесенні висловлень підтримки з інформативним, емотивним, оцінним, фатичним або етикетним актомовленнєвим типом: 1) повідомити інформацію, яка стосується продуцента або реципієнта підтримки (**інформативні МА**); 2) висловити прихильне ставлення до реципієнта підтримки, до реалій ситуації та виразити власний емоційний стан (**емотивні МА**); 3) надати оцінку внутрішнім (психоемотивному стану чи поведінці реципієнта підтримки) і зовнішнім (фактору, провокуючому труднощі або пригнічений психоемотивний стан) чинникам ситуації (**оцінні МА**); 4) дотриматись норм кооперативної комунікативної атмосфери (**фатичні МА**); 5) зберегти баланс соціально-мовленнєвого контакту (**етикетні МА**).

Інформативним МА комунікативної підтримки відповідають мовленнєві акти з пропозиційним змістом захисту (підтвердження, виправдання, відстоювання), згоди (дозволу, визнання), втішання, підбадьорення, які постають як повідомлення інформації. Вплив інформативних МА на психоемоційну сферу співбесідника забезпечується раціональним осмисленням повідомлення реципієнтом підтримки. Так, у розмові з дорослою донькою Еріка, розлучена з її батьком, втішає дочку, засмучену новиною про майбутнє весілля батька з молододу жінкою, яка лише на кілька років старша за неї:

Erica: What's wrong?

Daughter: (1) Had breakfast with Dad. He tells me he's getting married <...> She's two years older than me <...> and I'm really upset. <...> It's not like I think he's replacing me. I know he isn't.

Erica: (2) If he is replacing anyone, it's me, not you. And all the statistics say...divorced men always remarry. It's how they're built. ("Something's Gotta Give", 2003"; 1:17:30-1:17:40)

Ілокутивна сила втішання, яка об'єднує елементи складної структури мовленнєвого акту підтримки (2), імпліцитно представлена ілокуцією інформування. Еріка наводить раціональні аргументи, апелюючи до статистики та знань про чоловічу психологію, щоб заспокоїти дочку та підтримати її у пригніченому емоційному стані.

Співвіднесення МА підтримки з категорією **оцінних** забезпечене наявністю оцінного компоненту в семантичній структурі власне комунікативної підтримки. Оцінне висловлення мовця об'єктивоване вихідним фактором оцінки: цільовими установками адресанта, уявленнями норми продуцентом підтримки або особистими смаками [337, с. 8-16]. Наведемо ілюстрації оцінних висловлень підтримки, викликаних різними факторами оцінки.

Henry: How are you, Joe? How's the business?

Joe: You mean the pyramid scheme? It all fell apart. We were banking on that money... It's killing me.

Henry: It's gonna be OK.

Joe: Really? Is it? ("Henry's Crime", 2010; 1:08:31- 1:09:10)

Висловлення *It's gonna be OK* об'єктивує мікроінтенцію втішання, актуалізовану МА з ілокутивною метою виразити позитивну оцінку потенційному майбутньому стану речей в житті реципієнта підтримки. Вихідним фактором оцінки слугує цільова установка адресанта сформуванню асоціативний зв'язок між потенційним майбутнім благополуччям та справою, яку далі пропонуватиме продуцент підтримки.

Nick: But seriously. Dee?

Dee: Huh?

Nick: (1) That other thing we were talking about before. (2) Come on. He can't just ignore you all night, stay glued to the TV <...>. (3) I wouldn't put up with that. ("What Women Want", 2000; 1:06:30-1:06:56)

Ніку відомі причини смутку колеги (1), тому він ініціює появу ситуації комунікативної підтримки. Негативна оцінка фактору, який викликає психоемоційний дисбаланс реципієнта підтримки, об'єктивована власними уявленнями продуцента підтримки про норми

взаємовідносин у стосунках між чоловіком та дружиною (2) та особистими перевагами у моделях розвитку таких стосунків (висловлення (3) імплікує власні смаки: *I wouldn't put up with that > I don't like when it happens like that*). Критика дій чоловіка та вираження особистого ставлення, не позбавленого емоційності, є у даному прикладі імпліцитною спробою підвищити самооцінку реципієнта підтримки та спонукати до дій, що можуть покращити психоемоційний стан жінки.

Референтність значення до кола оцінних конотацій викликана його зв'язком з емоційною сферою мовця [Searle 1969; Stevenson 1963; Арутюнова 1988]. Проте розмежування емотивного та оцінного типу мовленнєвих актів зумовлене різницею комунікативного наміру та, відповідно, очікуваного перлокутивного ефекту: **емотивні мовленнєві акти** реалізують різні способи безпосередньої маніфестації емоційних станів та емоційного ставлення, тоді як оцінні актуалізують співвіднесення мовцем психоемотивного стану, поведінки адресата чи ситуації з аксіологічною шкалою “добре/погано”. Категорії оцінності, емотивності та експресивності тісно пов'язані. Попри тісний зв'язок категорій емотивності та оцінності з експресивністю, остання є додатковою, а не облігаторною характеристикою. Експресія пов'язана з емоційним вираженням висловлення, однак сама емоція не завжди експресивна. Попри те, що емоційна оцінка завжди експресивна, раціональна оцінка може бути (не)експресивною. Наведемо приклади реалізації оцінного та емотивного МА комунікативної підтримки без супровідної експресії.

Sarah: You know, it was really nice, what you did today. (“Sweet November”, 2001; 00:56:12)

Мовець надає експліцитну позитивну оцінку діям реципієнта підтримки, реалізуючи оцінний мовленнєвий акт. Відсутність експресії пов'язана з особливостями ситуативного контексту, який не вимагає особливої виразності оцінки: Сара схвалює вчинок свого друга, який кілька годин назад допоміг маленькому хлопчику, позбавленого батьківського піклування, перемогти у перегонях корабликів. Неемоційна позитивна оцінка об'єктивована власними уявленнями мовця про норми сімейних взаємовідносин, адже чоловік діяв як батько. Раціональне осмислення жінкою ситуації позбавляє її висловлення експресії.

Відсутність експресивної виразності у емотивному МА ілюструє репліка Чеса, у якій чоловік повідомляє про смертельну хворобу свої подруги її коханому:

Chas: It's type of cancer. You shouldn't have to find out like this. I'm sorry, Nelson. (“Sweet November”, 2001; 1:30:20)

У даному прикладі мовленнєвий акт підтримки з ілокутивною силою співчуття містить інформацію про емоційний стан мовця (смуток) та його ставлення до ситуації, що склалася (відчуття жалю). Однак аналізованому висловленню, позбавленому супроводу мовних засобів виразності та відповідного інтонаційного оформлення, не властиве експресивне навантаження.

У актомовленнєвій типології за ілокутивною силою оцінні та емотивні МА комунікативної підтримки співвідносять з класом експресивів. Умовою експресивності як факультативного супроводжуючого елементу МА комунікативної підтримки є підсилена виразність у маніфестації почуттів та психологічних установок стосовно репрезентованого пропозиційного змісту. Особлива виразність, притаманна експресивним висловленням, забезпечується не лише вербальними маркерами (підсилювальна лексика, риторичні запитання тощо), але й екстралінгвістичними (жести, міміка), просодичними засобами (емфатична інтонація, тон, тембр голосу, акцентуація та паузація) та компонентами ситуативного контексту. Так, наприклад, товариш Моллі, розуміючи хвилювання дівчини з приводу її першої роботи з квіткового оформлення свята, намагається підтримати подругу, експресивно виражаючи власне ставлення до результату:

Man: It looks amazing! You did a great job!

Molly: I did, didn't? (“Remember Sunday”, 2013; 1:32:38)

Продуцент підтримки ініціює діалогічну взаємодію, що виправдане ситуативним контекстом – очевидним хвилюванням реципієнта підтримки. Висловлення чоловіка є

комбінацією вираження відчуття радості за успіх подруги та позитивної оцінки її роботи. Мовленнєвий акт підтримки з ілокутивною силою схвалення (*It looks amazing! You did a great job!*) набуває ознак експресивності у вираженні емоційного стану та оцінки завдяки емпатичним властивостям окличних речень та відповідного інтонаційного оформлення висловлення (високого пониження / High-Fall).

Експресивне висловлення комунікативної підтримки не завжди характеризується щирістю вираження емоцій та оцінок. Наприклад, попри те, що експресивне вираження притаманне реакції продуцента підтримки в подібній до описаної вище ситуації, пропозиційний зміст висловлення мовця не відповідає його істинним емоціям:

Jason: Christy just broke up with me. (Тільки що від мене пішла Крісті)

Jason's friend: Oh man! Who is Christie? ("That Awkward Moment", 2014; 00:02:52-00:02:54)

Нещирість співчуття, актуалізованого експресивним мовленнєвим актом *Oh man!*, засвідчено наступним рогативним мовленнєвим актом з ілокуцією запити інформації (*Who is Christie?*). Така послідовність вказує на те, що висловлюючи співчуття, продуцент підтримки виконує лише очікувану від нього мовленнєву дію у стереотипній ситуації повідомлення неприємних для співбесідника новин. Таким чином, висловлення *Oh man!* є неформальною модифікацією етикетизованої формули *I'm sorry*, що, з іншого боку, наближає даний мовленнєвий акт до типу етикетних.

Етикетні мовленнєві акти пов'язані з соціально встановленими нормами ритуалізованої мовленнєвої поведінки в межах кооперативного спілкування [Формановская 2002, с. 117]. На відміну від емотивних та оцінних МА, для етикетних мовленнєвих актів експресивність не є типовою. До них належать етикетизовані форми привітання (наприклад, *congratulations; my congratulations; congrats*), що реалізують мікроінтенцію схвалення в ситуації комунікативної підтримки, та конвенціональні формули співчуття (наприклад, *my condolences; sorry* тощо). Так, перебуваючи на весіллі, одна з гостей висловлює вітання батькам молодих, імплікуючи згоду з наявністю причини для відчуття гордості, предмет якого зазвичай набуває позитивної оцінки. Таким чином, висловлення підтримки актуалізоване етикетизованим оцінним мовленнєвим актом, який імпліцитно реалізує мікроінтенцію схвалення:

Woman: You must be very proud. ("Four Weddings and a Funeral", 1997; 00:12:50)

Попри близькість етикетних та **фатичних мовленнєвих актів** у кооперативних принципах ввічливої інтеракції, доцільність їх розмежування зумовлена тим, що кооперативне фатичне спілкування не завжди відтворює ритуал етикетної мовленнєвої поведінки, а є контактостановлюючим або контактопідтримуючим засобом безконфліктної, ввічливої інтеракції. Тобто, фатика не завжди тотожна етикету [Ларина 2009]. Фатична сфера функціонування мовлення полягає у встановленні та підтримці контакту шляхом задоволення норм кооперативної мовленнєвої поведінки [Трофимова 2008, с. 133]. Такими фатичними актами комунікативної підтримки є мовленнєві акти компліменту, формальної згоди, загальноприйняті висловлення втішання (наприклад, *don't worry, don't you worry, never mind, don't take it to heart, it's alright*) і підбадьорення (наприклад, *good luck, come on*), та всі висловлення, які у загальному можна описати формулюванням "необхідно так сказати, щоб не образити та підтримати безконфліктне спілкування". Емоційність та оцінність фатичних мовленнєвих актів залежить від комунікативного наміру мовця.

Фатичні мовленнєві акти відзначаються формальністю висловлень, скерованих прагненням продуцента бути ввічливим, а не співучасливим. Доведемо висловлені твердження на прикладі реалізації модифікацій типового вираження підтримки у вигляді виразу *it's going to be fine*:

I Harry: Julian? Thank you...for everything.

Doctor: You're gonna be okay. ("Something's Gotta Give", 2003; 1:12:52-1:13:00)

II Adele: I shouldn't have tried to get so much. I should have asked for half.

Hank: It's gonna be fine. They are just being extra careful. ("Labor Day", 2014; 1:31:21-1:31:30)

У першому прикладі реакцією на подяку Гаррі, розчуленого допомогою лікаря, є фатичне висловлення втішання, викликане потребою дотримання ввічливого спілкування. Фатичне *you're gonna be okay* позбавлене співучасливості мовця в проблемах адресата порівняно з тотожним висловленням *it's gonna be fine* у другому прикладі. Хенк, підліток, син Адель, намагається заспокоїти свою матір, схвильовану тим, що знімаючи готівкою велику суму з банківського рахунку, працівники банку можуть запідозрити їх у злочинних діях. Висловлення підтримки у другому прикладі представлене неекспресивним емотивним мовленнєвим актом, оскільки продуцент підтримки імпліцитно виражає власне ставлення до зовнішнього фактору, провокуючого психоемотивний дисбаланс.

Наведені приклади свідчать про те, що у мовленні висловлення виконує більш ніж одну функцію, а визначення типу мовленнєвого акту підтримки за комунікативною категорією відбувається з урахуванням домінуючої ілокутивної мети у конкретній ситуації спілкування. Так, Кем підтримує свою дружину, яка вимушена навчатись в іншому місті, висловлюючи схвальну думку про її дії у розмові з батьками, яким не подобається факт того, що заради навчання Меггі залишає чоловіка самого з дітьми:

Cam: (1) I think it's admirable what Maggie' doing.

His Father: (2) I agree, very commendable. ("Infinitely Polar Bear", 2014; 00:18:42-00:18:44)

На перший погляд обидва висловлення реалізовано оцінними мовленнєвими актами підтримки з ілокуцією згоди у другому випадку. Реципієнтами підтримки у даному випадку є опосередковано присутня Меггі (1) та Кем (2), який, власне, й сам підтримує дружину. Висловлення *I think it's admirable what Maggie' doing* підпорядковане меті надати позитивну оцінку діям реципієнта підтримки у складний для неї час. Цим виправдана приналежність мовленнєвого акту, що його реалізує, до класу оцінних. Однак експліцитне вираження згоди та оцінки у висловленні (2) *I agree, very commendable* є насправді фатичним оцінним мовленнєвим актом, оскільки його домінуюча ілокутивна мета полягає не тільки у експліцитному схваленні реципієнта підтримки (1) (*very commendable*), а дотриманні кооперативної форми спілкування у діалозі з Кемом (реципієнтом 2), підтримка якого з боку батька викликана необхідністю сприяння психоемотивного балансу з огляду на психічну хворобу Кема.

Таким чином, **мовленнєвий акт комунікативної підтримки** є переважно непрямою простою або складною поліілокутивною мовленнєвою дією з ознаками макромовленнєвого акту (у термінах Т. ван Дейка) з узагальненою ілокутивною метою надати моральну допомогу комуніканту шляхом впливу на його психоемотивний стан чи поведінку, представлена інформативним, емотивним, оцінним, фатичним або етикетним висловленням реактивного або ініціюючого характеру в супроводі / без супроводу експресивної форми вираження. Ілокутивна сила висловлень підтримки формується індивідуальними умовами реалізації відповідного мовленнєвого акту підтримки, інтегруючи ознаки інформативного, емотивного, оцінного, етикетного та фатичного МА у чистому вигляді або їх комбінаціях. Різна специфіка побудови мовленнєвих актів підтримки відповідно до обраного мовцем інтенціонального значення зумовлює перспективу виокремлення особливих моделей висловлень підтримки.

Література

- Арутюнова Н. Д. Типы языковых значений (Оценка, событие, факт) / Н. Д. Арутюнова – М. : Наука, 1988. – 341 с.
Боднарук Е. В. Классификация речевых актов с футуральной семантикой (на материале немецкого языка) / Е. В. Боднарук // Вестник С.-Петербургского университета. – Серия 9. Филология. Востоковедение. Журналистика. – 2015. – №2. – С. 62–75.
Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М. : Наука, 1985. – 232 с.
Ларина Т. В. Категория вежливости и стиль коммуникации. Сопоставление английских и русских лингвокультурных традиций – М.: Рукописные памятники Древней Руси, 2009. – 507 с.
Остин Дж. Л. Слово как действие. Пер. с англ. А. А. Медниковой / Дж. Л. Остин // Новое в зарубежной лингвистике : Вып. 17. Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – С. 22–129.
Серль Дж. Р. Классификация иллокутивных актов / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 17 : Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – С. 170–194.

Серль Дж. Р. Что такое речевой акт? / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17. Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – С. 151–170.

Трофимова Н. А. Экспрессивные речевые акты в диалогическом дискурсе. Семантический, прагматический, грамматический анализ : Монография. – СПб.: Изд-во ВВМ, 2008. – 376 с.

Формановская Н. И. Эмоции, чувства, интенции, экспрессия в языковом и речевом выражении / Н. И. Формановская // Эмоции в языке и речи : Сборник научных статей / Под. ред. И. А. – М. : РГПУ, 2005. – С. 106–116.

Norrick N. R. Expressive Illocutionary Acts / N. R. Norrick // Journal of Pragmatics. – 1978. – № 3. – P. 277–291.

Searle J. R. Speech Acts : an essay in the philosophy of language / J. R. Searle – Cambridge : Cambridge University Press, 1969. – 204 p.

Stevenson C. L. Facts and Values: Studies in Ethical Analysis / C. L. Stevenson. – New Haven: Yale University Press, 1963. – 244 p.

Список ілюстративних джерел

The Meddler [Video] / Directed by Lorene Scafaria. Starring: Susan Sarandon, Rose Byrne, J. K. Simmons – Stage 6 Films – 100 min. – Release Date: September 14, 2015. *Four Weddings and a Funeral* [Video] / Directed by Mike Newell. Starring: Hugh Grant, Andie MacDowell, Kristin Scott Thomas, Simon Callow – Polygram Filmed Entertainment, Channel Four Films – 117 min. – Release Date: January 20, 1994. *Match Point* [Video] / Directed by Woody Allen. Starring: Brian Cox, Matthew Goode, Scarlett Johansson, Emily Mortimer – BBC Films, Thema Production – 124 min. – Release Date: May 12, 2005. *Happythankyoumoreplease* [Video] / Directed by Josh Radnor. Starring: Malin Akerman, Tony Hale, Zoe Kazan, Kate Mara. –Tom Sawyer Entertainment. – 100 min. – Release Date: January 20, 2010. *Henry's Crime* [Video] / Directed by Malcolm Venville. Starring: Keanu Reeves, James Caan, Vera Farmiga – Company Films, Mimran Schur Pictures – 108 min. – Release Date: April, 26, 2011. *Something's Gotta Give* [Video] / Directed by Nancy Meyers. Starring: Jack Nicholson, Keanu Reeves, Diane Keaton – Columbia Pictures (USA), Warner Bros.(International) – 128 min. – Release Date: December 12, 2003. *Sweet November* [Video] / Directed by Pat O'Connor. Starring: Keanu Reeves, Charlize Theron – Bel Air Entertainment – 120 min. – Release Date: February 16, 2001. *What Women Want* [Video] / Directed by Nancy Meyers. Starring: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei. – Icon Entertainment. – 127 min. – Release Date: December 15, 2000. *Remember Sunday* [Video] / Directed by Jeff Bleckner. Starring: Alexis Bledel, Zachary Levi, Merritt Wever, David Hoffman – Hallmark Hall of Fame – 96 min. – Release Date: April 21, 2013. *Labor Day* [Video] / Directed by Jason Reitman. Starring: Kate Winslet, Josh Brolin, Gattlin Griffith – Paramount Pictures – 111 min. – Release Date: August 29, 2013. *Infinitely Polar Bear* [Video] / Directed by Maya Forbes. Starring: Mark Ruffalo, Zoe Saldana. – Paper Street Films. – 90 min. – Release Date: January 18, 2014.

УДК 811.111'374

МАТІЯШ І. М.

(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

ЕВОЛЮЦІЯ ЛЕКСЕМИ “WIFE” У КОНТЕКСТІ БРИТАНСЬКОЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті розглянуто динаміку британської мовної картини світу на лексикографічному матеріалі Британії XVIII – XXI ст. Простежено використання лексеми **wife** у медіадискурсі Британії останніх чотирьох століть. Здійснюється аналіз трансформації семантичної структури лексеми **wife** і її національно-культурного змісту.

Ключові слова: лексикографія, лінгвокультурологія, мовна картина світу, семантична структура слова, лексема, семема, сема.

Матіяш І.М. Еволюція лексеми “WIFE” в контексте британської мовної картини світу. В статті розглядається динаміка британської мовної картини світу на лексикографічному матеріалі Британії XVIII – XXI століть. Простежено використання лексеми **wife** в медіадискурсі Британії останніх чотирьох століть. Здійснюється аналіз трансформації семантичної структури лексеми **wife** і її національно-культурного змісту.

Ключевые слова: лексикографія, лінгвокультурологія, мовна картина світу, семантична структура слова, лексема, семема, сема.

Matiyash I. The Evolution of the Lexeme “WIFE” in the Context of the British Linguistic World Image. The article presents the attempt to model the British linguistic world image of XVIII – XXI centuries applying ethnolinguistic and linguistic-cultural surveys. The paper considers the transformation of the linguistic view of the world in the context of the analysis of the semantic structure modification of the lexeme **wife** using the lexicographical sources of Britain during the last four centuries. The definitions of the lexeme under study are schematically given in the chart in both the original language and in the Ukrainian translation. Using the systemic lexicographical analysis of the linguistic view of the world the attempt is made to connect national cultural features of the English language with social ethnic peculiarities of the native speakers. The point of view at the lexicographical products as the treasury of cultural and historical memory of the nation is given. The semantic structure of the word is considered through the tight connection with the hierarchy of ideas in the mental world model. The modifications of the lexeme structural components, the loss of the existing and the acquirement of new meanings and their shades are bound with both the language development and with the extralinguistic factors such as the development of the community, social, political and historical events. At the same time the attempt to analyze the usage of the lexeme **wife** in the British media is made. This media usage is compared with lexicographic definitions of the relevant period.

Keywords: linguistic culturology, ethnolinguistic, linguistic world image, semantic structure of the world, definition, lexical meaning, lexeme, sememe, seme.

Постановка наукової проблеми. Сучасна система лінгвістичних знань і уявлень знаходиться на стадії інтенсивних змін. Міняються аспекти і зміст традиційних мовознавчих